Otto Schneid,
Papers

The creaky door
(ha-delet ha-ḥoreket)

60:45

45

נפתלי שי"ף

ה ד ל ת   ה ח ו ר ק ת

אחרת נראית העיר הקטנה כשחוזרים אליה מן הבירה, אפילו אחרי זמן קצר, אחרת חושבים על מורים כשחוזרים מלימודים ראשונים באוניברסיטה. זווית הראייה מורחבת, האופק עלה, מביטים קצת מלמעלה. חיבות משתמרות, אך טינות שוכות מתנדפות. הלא עבר הסבל שגורמות לנער ולעולם הבריות שבידן היה. סלחנות מתעוררת בו, אם כי המרחק שנוצר עדיין איננו נותן מקום לאדישות. עוד הצעיר המשתחרר מעונין בהערכה מצד אלה שהיו מוסמכים לדון עליו או אפילו לשמש לו מופת. אלף שנים עברו מאז, או ביתר דיוק, שנה אחת או פחות. כי עתה מוחש החשק להתקרב מחדש, להראות להם את האדם החדש על הישגיו וסיכוייו. שיכירו סוף סוף את האדם שהיה אז בחניכיהם והם לא היו מסוגלים לראותו מבעד לערפל הדעות הקדומות המושרשות בהם ומבעד הקיר של יהירותם. כאילו היה בגילם כדי לרוממם מעל עלם בן-עליה או כאילו היה הטבע עצמו מפלה בין מורה לתלמיד. לפני הכל כדאי להראות להם, שהנימוס הוא ממידותיו הטבעיות של אדם, ואל יתיימרו שהם הם יוצריו ומחולליו, כי לא תפחת אלא תרבה אדיבותו של משכיל עם צאתו מכתלי בית-הספר. ואפילו מותר לרמוז להם על העולמות המלאים, שעליהם אין הם מלמדים, כשהם מושכים כתפיהם ומצביעים על גבולות ההוראה התיכונה, בו בזמן שגבולות אלה הם גבולותיהם הם. אם כי - כנראה יש גם המתרוממים מעל אותה המדרגה, ואחד לפחות היה יכול לעלות הלאה, להתקדם, לא להישאר תקוע במבואות המדע. אצלו צריך לבקר, הוא בודאי ישמח, ביקור כזה יתן לו סיפוק-מה. ראשית כל יזכיר לו רגע דרמטי, בו הוכיח על תבונתו ורמתו, והחדשים האלה בודאי לא טשטשו את זכר הרגע ההוא, בבחינת-הבגרות, כשנשאל בהיסטוריה החדשה ולא דיקלם בלשון חלקה, וגינה את המשטר בפה מלא ולאחר שניות של שתיקה כללית הפסיק נציב השלטון את הבחינה, והמועמד נתבקש לצאת, וכשקראו לו שישוב והודיעו לו על נזיפה בלבד, ידע בלי אומר, שזה הוא שהצילו. אלמלא הוא, היו מעיפים אותו, ומי יודע לאן היה מגיע. היום יתפלא המורה, ובאיזו פינה של לבו המזדקן אולי אף יתאכזב, כשיווכח, שהתלמיד הסורר רוחש אהדה לאותו המשטר.

כשעמד במתח ואמר לאשה המסורבלת בעלת השיבה את שמו, לא הבינה אותו כלל, אף-על-פי ששמיעתה לא סבלה מגילה שעלה על זה של בעלה. אלא הדלת צרחה בקול חזק מקולו, ואשת המורה ניסתה לתפוס את הידית, כדי שהרוח תרפה מן הדלת. עוד בעמדו בחדר-המדרגות התפלא על דלת שיש בה גם בחוץ ידית פשוטה כמו בפנים

ואינה ננעלת אלא במפתח. בצניעות חזר על שמו, אבל משום-מה
התחלקה בינתים הידית מיד הגברת. והצויחה החדשה היתה יותר
קצרה, כי היא נגמרה בהתנגשות בין דלת לקיר, ואז השתדלה
הידית לחיבט להתהפך מיזה של בעלת הבית, שהחזיקה בזעם, כי לא רצתה
להודות בבושה, ואף להרגיש כזאת לא אבתה. פעם שלישית לא
התייבג, כי היא כבר פתחה את חדר בעלה והצביעה על כסא. אם
כן, זאת היא אשתו, והיא כולה פרוזה. מה היתה היא לו בנעוריה?
המצא בה מקור להשראה? או אולי נשאר בחיין הרומנטיים לבדד?
היש להם ילדים? בודאי כבר עזבו את בית ההורים, נעשו עצמאיים,
אך מה עושים בעצמאותם? רק עכשיו קלטו העינים את החדר שכולו
ספרית, כי מקירותיו כמעט שלא נראה מאומה, ורק על שתי הדלתות
ועל שני החלונות לא נצטופפו הכרכים העבים והדקים. השאב
האיש מהם את ידיעתו הגדושה, הניתנה לו מעט מחשבה אישית,
הדיכאו הספרים את מקוריותו? כלום לא היה במשך כל השנים
אלא מעין מתוון? אולי בא כרגע הביתה, כי הדלת נפתחה בחריקה
אכזרית, אבל זאת נשנתה מיד, והסגירה נשמעה, סימן שרק איזו
סכנה פתחה לרבע והלכה לה. כעבור שתי דקות בא איזה שליח
או גובה, צעדי הגברת ומלים נשמעו, והדלת נשארה פתוחה, הפקר
לרוח הפרצים. לשוא היא זועקת, זועקת, כאילו התחננה שיעזרו
לה, כאילו הזהירה, טענה, הוכיחה, התמרמרה וקיללה וגידפה,
והבהילה מחדש, כדי להתנקם בבריות המשליכות אותה למשחק
הסדיסטי של הרוח הבועטת ובחשולי האויר הגוררים א הנה והנה.
שכנים פתחו רדיו, והמוסיקה הסריוריאלית נעשתה יחד עם קולות
הדלת לעינוי קשה מנשוא. ממתי חורקת הדלת? ממתי במשכות
ההתפרצויות של כעור תהומי זה, של איתנים רעים, של זדון אלמוני?
ממתי אין בבית הזה האפשרות להתיחד עם מעט מחשבה, להיות
עם עצמו או שרוי בטוב, בנעלה, ביפה? ממתי שורר פה ~~השב~~ השד,
שאפשר לגרשו בטיפת שמן? הדלת חרקה, חרקה. האורח המתין
לא לבעל-הבית בלבד, אלא עוד יותר לאיזה מפגש שיחול בחיי
האומללים האלה, ויסיר מעליהם את קללתם. שהקללה תעבור
מאליה, הלא אם יוסיפו לסבול עוד עד תום ימיהם ולא יתאוששו.
לא לנקיפת אצבע במשך רבע דקה ולא למאמץ כספי שכמוהו כדף
אחד מן הניירות הנערמים כאן על שולחן הכתיבה, כמעט בלי
להשאיר מקום ריק. כמוהו כסימן-קריאה באחד מאלפים הספרים
המטפסים עד התקרה וסופגים אבק אבק. ואפילו אם יסמיקו
כל פעם כשיתרשם איש מבחוץ ממצבם-כלימתם, שלטונו של השד
הבלתי נראה בעינו יעמוד. היבקש את סליחת המודה על לבו הגלוי

ויסתמך על דברי חכמים ואנשי מופת והוכח יוכיח את עמיתו?

אבל קל להחליט גדולות ונצורות ולצייד למצפון – להלכה. למעשה קשה להציע דבר או לנאום ולפתח איזה רעיון כשהמורה מרבה דיבור בסגנון מלבב יותר מאשר בכל שנות תלימודים, ומתחמם ורומז על הרקע האישי של עניינים ליסודיים ומביע קצת סיפוק וקצת אכזבה וקצת תלונה, ולמרבה הפלא גם קצת תקוות. ועל הספריה הזאת גאוותו, והנה ספרים שקבעו את דרכו ועיצבו את דמותו. אך הוא מחבב את הספר לא בגלל תכנו בלבד, גם הספר כשהוא לעצמו, הבגד הנראה לעין, מצא בו מאהב נאמן. הלא בעיר הקטנה אין יודעים מה בה, והרי זה – הידים המצטמקות נוטלות מפתח והגב מתעגל עוד יותר, וממגירה עמוקה יוצא כרך מוזר, דפוס מראשוני הדפוסים, הקרוי, כידוע, xxxxxxxxxxx אינקונבולום. ואפילו אילו ידעו הבריות העירתיות, מה נשמר בבית מבתיהם, לא ידעו להעריך את מזלם. קולות הדלת נעשים ללואי משונה, שחציו לעג וחציו אישור, כשמתגלה, כי מנהל המוזיאון המקומי התייאש זה כבר מלהשיג את המטמון, שהיה מעניק שם למוסד שם, בעולם הגדול, ועל שמה הטוב של העיר היה מוסיף מאה שערים. וכאן, ליד החבילה שגם בה משהו יקר עד למאוד, מונחים מכתבים שנכתבו לחיבם באותו ענין ממחלקת הספרים העתיקים של המוזיאון הגדול, הלא זה מרוחק פחות מחצי שעה של הליכה מבנין המכללה בה לומד הצעיר עתה ובה הוא בודאי זוכר בנאמנות את לקח לימודיו התיכוניים. לא, אף פיתוייהם לא ישהדוהו. רק אחרי מותו בודאי לא תעמוד המשפחה בפני הצעותיהם. וכשיעצום עיניו ידע שלא ירעבו ללחם. פנים אל פנים עם האוצר נסוגים, כמובן, נושאים אחרים, כאילו ידעו, שעליהם לחלוק כבוד למשהו כל כך חשוב, שרק א גדול בתי-הנכאת הממלכתיים ישא עיניו אליו. הסטודנט אמנם יודע, ואף רואה. כמה מן הקוים הוריפים החרוטים בפני המורה הם תוצאה מזיקנה, וכמה הוללה הדלת הוורקת על כל היוצא בה? מדוע הוכרחו חייו להדלדל עד עוני כזה, הנאחז בפולחן האליל הקטן הזה, שמקומו במגירה או בארון-זכוכית? מדוע א נתרוששו החיים האלה עד כדי כך, שהאוצר המדומה נעשה תחליף לכל ומוסיף לסכל חיים יותר מהותיים? אלמלא הדלת הוורקת, אפשר היה לחיות במציאות הוגנת וטובה, בלי להתבצר בהזייות ולרכז רגשי אדם חי בהערצת חפץ עשוי מנייר ונרכש ונמכר. בלב הצעיר מתעוררת החלטה, מעשה נולד בהרהוריו בשעה שפניו אומרים קשב ושתיקתו אומרת פליאה וברכה על נכס כזה. הוא יגמול לו למורה,

ישחרר מן השד אותו על שמיעתו ועל כושר ריכוזו ועל כל נפשו. הלכלוך האקוסטי ייעלם במשך שניות ולא יגרור עוד אחריו את כל הזוהמה הזאת, את הדלות הנוראה. הזקן ייוולד מחדש, ויהיה אחד, שלם, ייצא מן הכפילות שבצידה האחד חיי עבדות תחת השוט הגורלי והאפסי הזה ובצידה השני חיי הזיות והשתחווייה לאליל. לא, אל יפרד עדיין, כי כיברת דרך עוד ילכו יחד, הלא עתה, לפנות ערב, בשש, זאת היא השעה של אספות המורים בבית-הספר, ולאשתו הזדמנות לתכין את ארוחת הערב בליווי צלילי הרדיו. בעצם, לו רצה היה כבר יוצא לפנסיה, השנה כבר הגיע עד הגיל החוקי וכוחות צעירים יש ויש, ובשנה הבאה אולי ייבנה מנכותו, כי לפני זמן רב התחיל עבודה מדעית, מחקר ממש, ובפנסיה הוא גולה תקוות, היא תאפשר לו לבצע את פעלו ולסיימו.
"ואני אבטל את המכשול הרע ביותר!" הבטיח הצעיר במלים חגיגיות, אך בלתי אמורות.

מהר היה בבית הוריו, כדי לקחת מעט שמן ובד, אבל שם חיכו לו חברים, ועמהם אף בחורה נחמדת, ובפיהם תכנית מתקבלת על הדעת לבילוי הערב. עד שהספיק לשכנע אותם, שסידור דחוף מוטל עליו כרגע ושהם יחכו לו עוד כרבע שעה נוספת, עברה חצי שעה, והוא קפץ אל המטבח, נטל בקבוקון ומטלית ואץ אל דירת המורה. רק דפיקות לבו חזקו מקול הרדיו שבקע מבפנים אל חדר-המדרגות שכו נימנע מלהדליק אור. את מריחת הצירים התחיל כשהדלת עוד סגורה. מעט שמן חדר כך אל הסדק שבין שני חלקי כל אחד משני הצירים. בזכות ההחלקה הזעירה הזאת אפשר היה ללחוץ ולהוריד את הידית ולהעיז ראשית פתיחה, ויד אחת ורגל אחת מחזיקות את הדלת וקובעות אותה, והיד השניה מוסיפה לשמן את הצירים. בפרוזדור הדירה חושך, הגברת נמצאת אי-שם בפנים. אלא שעתה נשמע משהו חשוד למטה. אין זה דייר מדיירי הבית, כי כזה היה מדליק למטה, ושם איזה לחש ואין אור. צריך להפסיק ולהמתין. שמא באו גנבים, והם עלולים לסבך את המצב עד בלי מוצא חלילה. רק לא להיתפס עכשיו, יחד עם כאלהא. ואולי באו בגלל הספר העתיק, אולי יש היודעים להעריכו בכל זאת? ואולי השעה גם בעיניהם נוחה יותר מן הלילה ממש. הוי, הדלת לא תחרוק עוד כשיבואו, וכך יקל הוא על מלאכת הפושעים, ומי יודע, אולי ה הוא המעט שברשלגות הבלתי מובנת, אולי אין ידם משגת אמצעי זהירות אחרים ואין לאל ידם לשלם דמי ביטוח. כך, איפוא, יגמול לו על שפע הידיעה ועל כל הלקח ועל הטובה האישית שמנעה ממנו אסון ויאוש? הלחש למטה נשמע עתה יותר טוב, כי חוזק הרדיו פחת,

ושם צוחקים בקולות דקים ומאופקים, ומתקבל הרושם ששם זוג מאוהב. הפורץ-החובב נשם לרווחה כשהבין, שאין אלה חברים למקצוע, כביכול. בשיקולים האחרונים נגמרו לבטיו. כשהרדיו הזר נצעק, סגר את הדלת, ארז את השמן ואת המטליה וחיכה להזדמנות ליציאה בשלום, כי עד מתי יתנשקו שם בלי שחר? עד שיכשילו ויפילו אסון או עד שיבוא המורה הביתה וימצאנו פה וישאל, ופיו יסבר וייקפא ולא תצא ממנו מלה של הסברה, וההשד הנורא יוציא את הזקן מדעתו, ויזעיק משטרה, וימצאו בידו את בקבוק השמן ואת המטלית, ואלה יתפרשו כהכנות לגניבה, ואותו איש שהציל את הקריירה שלו ישברנו עתה. לא טוב להזות רעות בתכליות מפטות עד כדי קדחת עצבים, כי כאלה ממשמשות ובאות, ואין לאן מעצור ואין מהן מפלט.

"שליאא", נשמע למטה הקול הידוע. הזוג הסתלק והמק גוצה, והזקן הדליק ועלה. צריך עכשיו לצלצל. הוא נזכר, שהפעמון מקולקל, ודופק. צעדים מתקרבים מלמטה ומבפנים. ביטחונו עמו, הטבנה החזירתהו.

"ערב טוב, מורי. הפעמון אינו פועל, כנראה, או משום-מה אין שומעים את הצלצול."

בשביות, בתן מספיק המורה להביע את הפתעתו ואשתו פותחת מבפנים, כבר מוצא הפסודבם תירוץ בעל תוכן:

"עומני, שאצלכם שכחתי תיק." המצאה יקרה כזאת צריך לפתח: "יש בו ניירות חשובית. אני מקווה, שהוא אצלכם."

המורה נכנס אל פרוזדור דירתו בהזיזו את האורח המפתיע לפניו ומשלים בטעם בלתי שקט: "גם אני מקווה לדבר חשוב, ואולי טוב שבאת. עזבתי את הישיבה לפני סיומה, כי קרה לי משהו ללא תקדים. אינני בטוח, אם החזרתי את האינקונבולום למקומו ואם נעלתי את המגירה." ~~xxx~~ האשה מדליקה ושלשתם נכנסים אל חדר המורה.

זה צועד אל שולחן הכתיבה, מתכופף אל המגירה, ומתוך מעמקיו יוצא קול, שמיו לא השמיע מעודו. בתדהמה הראשונה מביט הוא אל אשתו, והיא רואה אותו ומתמצאת ~~xx~~ ומושיבה אותו על הכורסא ורצה להשקותו בכוס מים ומנגבת מעל מצחו את הזעה הקרה. אבל הזקן היה רק רגע אחד קרוב להימום, ומהר היתה חריפותו עמו, כשהסתכל בתלמידו-לשעבר, שעמד חיוור בפתח. המבטים הצטלבו. הצעיר הציע: "אביא מהר את המשטרה." בשבילו היה זה הפתרון האידיאלי, כי על נקלה היה בדרך מתפטר מן הבקבוק והמטלית, הלא אלה הם המכשילים האיומים,

ועד עתה חיפש במחסני נימוקים ולא מצא להם תירוץ. "בא לשבת", ענה הזקן בלי הדגשה יתרה, כשעיניו בכל זאת לא הרפו ממנו, "אני בטוח, שהכל יוחזר לי."

כשישב האורח פירש והבין, שהמלה "הכל" באמרה, כדי שיבין, כי הספר הזה הוא כל כולו, שבלעדיו איננו יכול להיות, שלמענו לא יירתע מדבר. ו"יוחזר לי" היה דו-משמעותי, כי זה יכול להיות מכוון אל מי שלקח את הספר או אל המשטרה שתתפסנו. ואילו "אני בטוח" היה איום והזמנה והשבעה. "מה זכור לך, אדוני?" שאל בלי טעם מפורש של בלש או שופט-חוקר, "מה עשינו בספר עם תום שיחתנו?" אולם השאלה הזאת החזירה לצעיר הרבה מביטחונו. היא הראתה לו, כי עדיין לא עלה על דעת המדוזה, שאחרי צאתם מן הבית יכול הוא לבדו להתגנב פנימה, וחשדו כנראה התכוון רק לאפשרות שהצליח לקחת את הכרך לפני שהלכו יחד. "אני רוצה להיזכר". ובזה דכן ראשו, ושמאלו שהחזיקה את החבילה מתחת למעיל הספיקה לדחפה אל כיס החזה, ליד ארנקו. אלא שהפקק עלול לצאת, והשטן עלול לטפטף חוצה, הכתמים יסגירוהו. עוד הצליח לטעון בשקט מדומה: "המורה לא החזירו אל המגירה."

דפיקה על דלת החדר הפסיקה את השתיקה המתוחה. "יבוא", אמר הזוג בקול אחד, ומורה אחר נכנס. "רציתי להציץ ולראות אם הכל בסדר, כי יצאת פתאום מבוהל או מעוצבן."

"במקומי היית בלי ספק עושה אותו דבר." "תודה רבה," השיב הזקן בכבדות, "אבל איך זה, שלא שמענו אותך ... כשנכנסת?" קצת נבהל גם הסטודנט כשהבין, שהדלת לא חרקה עוד ומעט הטיפול כבר השתיק אותה. בלי משים לחץ בזרועו על כיס החזה. היתה זאת יותר תגובת בהלה מאשר פעולה מחושבת כשהתערב וענה לאורח החדש על שאלה שעדיין לא שאל: "הספר איננו. הצעתי להביא משטרה." לאותו חדש ניתן כבר תפקיד דומה לזה של שופט-חוקר או לפחות סתם שופט, המכריע בין שני יריבים, וכך גם חיכו השלשה בדריכות לאיזו מלה מפיו, הלא כל אחד מן השלשה ידע, שהוא יותר שקט ויותר אובייקטיבי ממנו.

"זה נראה גם לי," פנה אל הצעיר. "אבל", אמר לאטו לעבר הזוג, "יש בי איזה חוש משונה, כאילו היה הספר פה בחדר. החיפשתם?"

"עדיין לא. הבה נהפוך הכל!"

"אולי אין צורך בהפיכה. הגד לי, החסר עוד משהו?"

"עד עתה לא הרגשתי בהעדרו של דבר."

"וכתב-היד הבלתי גמור, לספרך - איהוד?"

המורה הזקן נבהל, וטלד כמו מסכן הנפגע בתוך פצע כאוב. ההוקיר את כתב-היד והסיכויים הכרוכים בו לא פחות מן המטמון שלמרות הכל איננו אלא קבין?

"הנה זאת היא החבילה" ענתה באפעון מתוח בעלת-הבית, שלמרות המציאה החשובה עדיין לא הגיעה לשמחה, הלא אף פעם לא נחשב זה לעיקר. לזקן לא היה קל לקום מן הכורסא, כי הרגשת החולשה העמוקה אמנם חלפה, אבל איזה חד ממנה עוד נותר. כדי להשיג את החבילה מן הפינה הרחוקה יותר של שולחן הכתיבה, היה רק מוכרח להזדקף. כשהזיז אותה אליו, נפלה על הרצפה, ומתחת לה נחשף האוצר. הכל קפצו אליו, כאילו רצו להיווכח, שזה הוא בכבודו ובעצמו, ולהחזיקו, לבל ייעלם שנית, חלילה.

הזקנה צעקה משהו, והזקן שוב הפיל את עצמו אל הכורסא והשפיל את ראשו וצחק בקול צלול כאילו הצעיר פתאום. כשנרגע הבים ברגש אל תלמידו וניגש אליו בשתיקה ולחץ ידו.

"שני נכסים חוזרים אלי עתה", ניסה להבהיר לאחרים ולעצמו, "ואיזהו העיקר?"

"אולי כתב-ידך?" עזר הסטודנט בקול נבוך.

"זה נדמה גם לי," החליט בהיסוס המורה, "שמא עוד אהרימם מעל המפקיד של שומרך?"

"מה קרה לך?" הגברת העמידה את הסטודנט על כתם גדול, שהופיע על מעילו.

"כלום. אם תרשו לי, אמרה את הדלת החורקת."

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]